

Роль громадянського суспільства в моніторингу та запобіганню екологічним злочинам в умовах війни

Аліна Даниль,
здобувач ступеня вищої освіти «Магістр»,
юридичний факультет,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: DanylAI@krok.edu.ua

Вікторія Корольова,
к.ю.н., доцент, професор кафедри державно-правових дисциплін,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: viktoriyav@krok.edu.ua,
ORCID: 0000-0003-2998-6144

Війна завдає великої шкоди довкіллю: знищуються ліси, забруднюються річки та ґрунти, руйнуються екосистеми. Ці наслідки впливають не лише на природу, а й на життя людей, їхнє здоров'я та безпеку. У таких умовах важливо, щоб громадянське суспільство брало активну участь у виявленні та запобіганні екологічним злочинам.

Війна створює серйозні виклики для екологічних організацій: зростає кількість екологічних проблем, обмежуються ресурси, а також посилюється необхідність швидко адаптуватися до нових умов. Водночас ці обставини стимулюють активізацію діяльності громадянського суспільства у напрямку захисту довкілля [1].

Згідно із Законом України "Про волонтерську діяльність", волонтер — це фізична особа, яка добровільно здійснює соціально спрямовану неприбуткову діяльність шляхом надання волонтерської допомоги. Волонтерами можуть бути громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах та є дієздатними [2, ст. 1].

Відповідно до Закону України "Про громадські об'єднання", громадське об'єднання — це добровільне об'єднання фізичних осіб та/або юридичних осіб приватного права для здійснення та захисту прав і свобод, задоволення суспільних, зокрема економічних, соціальних, культурних, екологічних та інших інтересів. Громадські об'єднання можуть мати статус юридичної особи (громадська організація) або діяти без такого статусу (громадська спілка) [3, ст. 1].

Тобто, волонтери, активісти та організації — це учасники громадянського суспільства, які добровільно та спільно працюють для вирішення суспільно важливих питань, захисту прав, довкілля та сприяння позитивним змінам, діючи в межах українського законодавства.

Головна мета ролі громадянського суспільства у моніторингу та запобіганні екологічним злочинам під час війни — це захист довкілля від руйнувань, які спричиняють бойові дії.

Моніторинг і документування екологічних злочинів — це важлива частина роботи громадянського суспільства під час війни. Люди та організації збирають

інформацію про шкоду, яку завдають довкіллю, наприклад, забруднення води, знищення лісів чи руйнування екосистем.

Методи моніторингу і документування екологічних злочинів громадянського суспільства в умовах війни включають збір даних за допомогою сучасних технологій, таких як супутникові знімки, дрони та геоінформаційні системи, для фіксації масштабів руйнувань довкілля. Активісти та волонтери збирають свідчення очевидців, а також аналізують офіційні звіти та відкриті джерела [4].

Також важливим є те що люди збирають фотографії, відео. Вони також можуть проводити заміри забруднення повітря, води чи ґрунту, використовуючи мобільні лабораторії або сучасні технології. Усі ці матеріали є важливими для підтвердження фактів злочинів і їхньої масштабності. У зоні воєнних дій збір інформації є ризикованим завданням, тому важливо забезпечити безпеку не лише активістів, але й самих доказів.

На основі зібраних доказів громадські організації готують звіти, які надаються міжнародним організаціям, таким як ООН, Європейський Союз, Міжнародний кримінальний суд, екологічним агенціям та іншим структурам. Такі звіти допомагають привертати увагу до екологічних наслідків конфлікту та стимулюють міжнародний тиск на сторони конфлікту.

Суспільний резонанс чи підвищення обізнаності суспільства про екологічні ризики у період війни є важливим аспектом у можливості запобігання екологічних злочинів.

Громадянське суспільство організовує освітні програми та тренінги для населення, особливо для місцевих громад, про екологічні наслідки війни та способи мінімізації ризиків. Це може включати роз'яснення щодо правильної поведінки у випадку забруднення води, пожеж, витоків хімічних речовин або інших екологічних катастроф. Освіта є ключовим інструментом для запобігання негативним наслідкам війни для довкілля [5].

Під час війни в Україні громадські організації активно використовують міжнародні платформи для привернення уваги світової спільноти до екологічних наслідків конфлікту: Співпраця з міжнародними екологічними організаціями (Greenpeace, WWF, PAX тощо) для створення спільних звітів та підвищення обізнаності про екологічні загрози, спричинені військовими діями; Звернення до міжнародних інституцій (ООН, Європейський Союз, ОБСЄ) з метою вимагання розслідувань екологічних злочинів та накладання санкцій на осіб або країни, відповідальні за ці злочини; Участь у міжнародних форумах і конференціях, де представники громадянського суспільства можуть висвітлити екологічні проблеми та спонукати міжнародну спільноту до дій.

Українські громадські організації співпрацюють з міжнародними експертами та юристами для збору доказів екологічних злочинів, що мають бути представлені у міжнародних судових інстанціях. Громадські організації використовують адвокацію на міжнародному рівні для того, щоб тиснути на уряди інших країн з вимогою дотримання міжнародного права щодо захисту довкілля під час військових дій.

Отже, громадянське суспільство відіграє важливу роль у моніторингу та запобіганні екологічним злочинам під час війни. Завдяки активістам, волонтерам та організаціям, що використовують сучасні технології та співпрацюють із міжнародними партнерами, стає можливим не лише притягнення винних до відповідальності, але й створення основи для відновлення екосистем. Їхня діяльність є ключовою для збереження природного середовища та екологічної безпеки країни.

Ключові слова: громадські об'єднання, екологічні злочини, моніторинг, документація.

Список використаних джерел

1. Бугайчук А. Вплив повномасштабної агресії російської федерації проти України на діяльність екологічних громадських організацій в Україні. Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії. 2022. Вип. 44. URL: http://fps-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/44_2022/20.pdf
2. Закон України «Про волонтерську діяльність». Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2011. № 42. Ст. 435. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17#Text>
3. Закон України «Про громадські об'єднання». Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2013. № 1. Ст. 1. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17#Text>
4. Глушко А. Д., Зазека А. Б., Сиротенко Я. В. Екоцид як злочин проти навколишнього природного середовища. Юридичний науковий електронний журнал. 2022. № 5. URL: http://www.lsej.org.ua/5_2022/74.pdf
5. Колодежна В. Ґрунтові метаморфози: українське дослідження впливу війни на ґрунти. Ukraine War Environmental Consequences Work Group. 2023. Вип. 13. URL: <https://uwecworkgroup.info/uk/soil-metamorphosis-ukrainian-study-of-war-impacts-on-soils/>